

Történelem érettségi adattár

*Magyarország a
Habsburg Birodalomban
5. modul*



www.diakkapu.hu

2008. augusztus 26.

Tartalom

Bevezető	2
Érettségi témakörök	2
Fogalmak	2
Személyek	4
Kronológia	6
Topográfia	6
Térképek	8

Bevezető

Tananyagunk segédlet a történelem érettségire készülő diákok számára. A következő oldalakon a kétszintű történelem érettségien elvárt ismeretek gyűjteménye szerepel (fogalmak, személyek, kronológia, topográfia), melyet a központi kerettanterv alapján állítottunk össze.

Érettségi témakörök

TÉMÁK	VIZSGASZINTEK	
	Középszint	Emelt szint
5.1. A mohácsi csata és az ország három részre szakadása	A mohácsi vész és az ország részekre szakadása. Végvári küzdelmek.	Összetartó és elválasztó erők a három országrészben <i>(pl. törökök elleni védekezés, gazdaság, vallás)</i> . A rendi és vallási törekvések összekapcsolódása a Bocskai-féle szabadságharcban.
5.2. Az Erdélyi Fejedelemség virágkora	Erdély sajátos etnikai és vallási helyzete <i>(pl. három nemzet, vallási tolerancia)</i> .	Bethlen Gábor kül- és belpolitikája.
5.3. A török kiűzése és a Rákóczi szabadságharc	A Rákóczi szabadságharc fordulópontjai. A szatmári béke.	A török kiűzésének kérdései és Zrínyi Miklós. A spanyol örökösödési háború és a Rákóczi szabadságharc.
5.4. Magyarország a XVIII. századi Habsburg Birodalomban	Demográfiai változások, a nemzetiségi arányok alakulása. Mária Terézia és II. József reformjai.	Az udvar és a rendek viszonyának alakulása.
5.5. Művelődés, egyházak, iskolák	A hazai reformáció és a barokk kulturális hatásai források alapján.	Az állami oktatáspolitikai főbb intézkedései.

Fogalmak

Államnyelv	Egy állam hivatalos nyelve, amelyet mindennemű hivatalos ügyintézésben használni kötelező. Általában az adott ország többségi nyelve. Magyarország államnyelve történelme nagy részében a latin volt. II. József 1784-es rendelete a németet tette államnyelvvé, komoly ellenállást kiváltva a magyar nemességben (halálos ágyán II. József ezt a rendeletét is visszavonta). A reformkorban lett követelés a magyar államnyelvvé emelése (miután a nyelvújítás során alkalmassá tették e szerepre), ami 1845-ben valósult meg (a nemzetiségek tiltakozását kiváltva).
Állandó hadsereg	Olyan hadsereg, amelyet nemcsak egy hadjáratra toboroznak, hanem folyamatosan egyben tartanak, kiképeznek, ellátnak. Európában a 17. században jöttek létre az első állandó hadseregek (XIV. Lajos hozta létre az elsőt), korábban csak ideiglenesen alkalmazott zsoldoseregek voltak. Az állandó hadsereg bevezetésével a fegyelem és a színvonal megnőtt. Magyarországon Zrínyi Miklós (a költő és hadvezér) javasolta először állandó hadsereg felállítását.
Betelepítés	Olyan folyamat, amelynek során az állam más országokból szervezetteren hív be és telepít le lakosokat. A magyar történelemben több betelepítés történt. Az Árpád-korban telepítettek be a besenyőket (11. század), a szászokat (12. és 13. század), a kunokat (13. század). A 18. században telepítette be az állam a svábokat, a Délvidékre a szerbeket.
Bevándorlás	Olyan folyamat, amelynek során egy állam területére más területekről idegen állam lakosai (vagy idegen népek) érkeznek letelepedési szándékkal. Ilyen folyamat volt például a népvándorlás során a germánok bevándorlása a Római Birodalomba. A magyar történelem fontosabb bevándorolt népcsoportjai: zsidóság (több hullámban), cigányság (15. és 19. század), románok (15-18. század), szerbek (17-18. század).
Hajdú	Eredetileg 16. századi fegyveres marhapásztorok elnevezése. Ausztriába tereltek marhákat. Szökött jobbágyok, végvári katonák és nemesek is csatlakoztak hozzájuk, együtt komoly fegyveres csoportot alkotva. A 15 éves háború alatt zsoldosként szolgáltak. Részt vettek a Bocskai-felkelésben. Bocskai a felkelés végén letelepítette őket birtokaira (így jöttek létre a hajdúvárosok), és nemességet adományozott nekik.

Helytartótanács	1723-1848 között Magyarország országos, rendi jellegű kormányzati szerve. Elnöke a nádor volt, tanácsosai főpapok és nemesek voltak (a kinevezés az uralkodó joga volt). Székhelye 1784-ig Pozsony, utána Buda volt. Hatáskörébe tartozott a belső igazgatás, kivéve a pénzügyet és az igazságszolgáltatást.
Hódoltság	A történelmi Magyarország 16-17. században oszmán-török megszállás alá került része. Az ország középső, alföldi területének nagy része tartozott ide. Az 1684-1699 és 1715-1718 közötti háborúkban a terület teljesen felszabadult a megszállás alól. Hódoltságnak nevezzük azt a korszakot is, amelyben az említett területek megszállás alatt voltak.
Kettős vámrendszer	Mária Terézia által 1754-ben bevezetett vámrendszer. Lényege: a Habsburg Birodalom határain húzódó vámhatár mellett a birodalmon belül, Magyarország és az örökös tartományok között is húztak vámhatárt. Mária Terézia célja a vám az volt, hogy a vámtételek segítségével birodalma minden részében olyan gazdasági ágak fejlődjenek, amelyek az adott területen jó lehetőségekkel bírnak. Így az örökös tartományokban az ipart, Magyarországon pedig a mezőgazdaságot (és a bányászatot). A bevezetés másik oka az volt, hogy Magyarországon a nemesek adómentességét nem lehetett eltörölni, és emiatt csak így tudta az innen származó bevételeket növelni.
Kuruc	A szó eredete vitatott. 17-18. századi Habsburg-ellenes felkelők elnevezése. Két legismertebb felkelésük a Thököly-szabadságharc, valamint a Rákóczi-szabadságharc (1703-1711).
Labanc	A szó eredete vitatott. A Thököly-szabadságharc, valamint a Rákóczi-szabadságharc (1703-1711) idején a császárhoz hű katonák és a Habsburgok híveinek elnevezése.
Oktatáspolitikai	Az oktatás állami szabályozása az állam érdekében. Magyarországon Mária Terézia 1777-ben kiadott Ratio Educationis rendelete szabályozta először állami szinten a közoktatást. 6-12 éves kor között írt elő tankötelezettséget, és állami üggyé tette az oktatást. A rendelet beleilleszkedett a felvilágosult abszolutizmus reformpolitikájába, amely a birodalom fejlesztését célozta.
Örökös jobbágyság	Az 1514-es Dózsa-parasztháború után a nemesség büntetésképpen arra ítélte a jobbágyságot, hogy utódainak is örökre jobbágysorban kell maradniuk. Ugyanakkora felkelés csak ürügy volt, hiszen az Elbától keltre egész Közép-Európában kialakult az örökös jobbágyság. A fő ok a munkaerő biztosítása volt az allódiumon, amelyen ekkor már árutermelés folyt. Az örökös jobbágyság együtt járt a röghöz kötéssel (a jobbágyok költözési szabadságának megvonása).
Pasa	Az Oszmán Birodalom nagyobb területi egységei (vilajetek) katonai és közigazgatási vezetőinek címe, később a tábornoki rang az oszmán seregben.
Rendi konföderáció	A Rákóczi-szabadságharc során az 1705-ös szécsényi országgyűlésen lengyel mintára létrehozott a rendek konföderációra (szövetségre) léptek egymással a szabadságharc érdekében. II. Rákóczi Ferencet vezérlő fejedelemmé választották, és mellé 24 tagú szenátust állítottak fel, valamint gazdasági tanácsot.
Trónfosztás	Uralkodó vagy uralkodócsalád eltávolítása egy ország trónjáról. A magyar történelemben négy alkalommal történt trónfosztás (minden esetben a Habsburg-családot érintette): <ul style="list-style-type: none"> • 1620-ban Bethlen Gábor erdélyi fejedelem Habsburg-ellenes támadása idején a beszercebányai országgyűlésen; • 1707-ben a Rákóczi-szabadságharc során az ónodi országgyűlésen; • Az 1848-1849-es szabadságharc alatt 1849. április 14-én Debrecenben; • 1921-ben, IV. Károly második trónra való visszatérési kísérlete után.
Úrbérrendezés	Mária Terézia 1767-es rendelete, az Urbárium rendezte a jobbágyok által a földesúr számára teljesítendő szolgáltatásokat. Mária Terézia célja az állami adóalap védelme volt, ezért maximalizálta a robotot (heti egy nap ígás vagy két nap gyalogrobotban), a census és ajándék nagyságát. A rendelet alapján hajtották végre az úrbérrendezést: felmérték az úrbéres földeket, mivel ezek képezték a jobbágyi szolgáltatások alapját, és meghatározták a felmért földek után teljesítendő szolgáltatásokat.
Vallási türelem	Az eltérő vallási nézeteket vallók tolerálása. A reformáció előtt vallási kérdésekben nem létezett a türelem fogalma, még kevésbé a reformáció és ellenreformáció korában. Az eltérő vallási nézeteket vallókat üldözték. Az államhatalom is általában ellenségesen viszonyult az eltérő vallásúakhoz. A vallási türelem Magyarországon Erdélyben jelentkezett az 1568-as tordai országgyűlésen. A 17-18. századi ellenreformáció után II. József alkalmazta a vallási türelmet 1781-es türelmi rendeletével, amelyben engedélyezte a protestánsoknak templom építését, és lehetővé tette számukra állami hivatalok betöltését.
Végvár	A magyar történelemben az Oszmán-török Birodalom elleni védekezés céljából a határvidéken épített várak elnevezése

Személyek

Báthory István	Erdélyi főnemesi család sarja, váradi kapitány, majd erdélyi fejedelem (1571-1586). Megakadályozta a Habsburgok törekvését, hogy Erdély trónjára saját jelöltjüket, Bekes Gáspárt ültessék (kerelőszentpáli csata, 1575), a fejedelmi hatalmat megerősítette. 1576-1586 között lengyel király is.
Bethlen Gábor	Erdélyi nemes, több fejedelem (Bocskai István, Báthory Gábor) tanácsadója, majd erdélyi fejedelem (1613-1629). A korábbi években szétzilálódott fejedelemséget megerősítette, fejlesztette a gazdaságot és a kultúrát, oktatást. Több hadjáratot indított a harmincéves háborúhoz kapcsolódva a Habsburgok ellen. 1620-ban a magyar rendek a besztercebányai országgyűlésen királlyá választották, de nem koronáztatta meg magát.
Bocskai István	Erdélyi fejedelem (1605-1606), a Bocskai-szabadságharc vezére (1604-1606). Középbirtokos nemesi családból származott. Az Erdélyi Fejedelemségben 1592-től váradi kapitány, a 15 éves háborúban a törökellenes párt vezetője. 1595-ben Gyurgyevónál legyőzte az oszmán-török csapatokat. 1604-ben, mikor a Habsburgok le akarták tartóztatni, maga mellé állította a hajdúkat, és felkelést indított, ami gyors sikereket ért el, részben azért, mert az abszolutizmus és az ellenreformáció a társadalom nagy részét a Habsburgok ellen fordította. 1605-ben birtokolta Erdélyt és a Királyi Magyarország nagy részét, megválasztották erdélyi fejedelemnek. 1606-ban békét kötött (Bécs) a Habsburgokkal, amely (időlegesen) véget vetett az erőszkos ellenreformációnak és az abszolutizmusnak Magyarországon, és Erdély függetlenné vált a magyar királytól. Saját birtokaira letelepítette a hajdúkat.
Dobó István	Felvidéki nemesi család sarja, I. Ferdinánd híve. 1548-tól az egri vár kapitánya volt 1552-ben 2000 katonájával megvédte a várat a sokszoros túlerőben lévő oszmán-török csapatok ellen. Érdemeiért I. Ferdinánd bárói rangra emelte. Az 1560-as években az ország egyik legnagyobb földbirtokosává vált. Élete utolsó éveit felségárulás gyanújával börtönben töltötte (nem sokkal halála előtt engedték ki).
Dózsa György	Székely származású köznemes (neveztek Székely Györgynek is). Nándorfehérváron szolgált lovaskapitányként. 1514-ben csatlakozott a Bakócz Tamás esztergomi érsek által hirdetett keresztes hadjárat seregéhez, annak vezéréként, majd a hadjárat folytatásának megtiltása után kirobbanó parasztfelkelést vezette. Az Alföldön dél felé vonult, közben többször is győzelmet aratott a nemesi seregek felett. Temesvár ostroma közben Szapolyai János erdélyi vajdától vereséget szenvedett, ezzel a felkelés is véget ért. Dózsát a vereség után kivégezték.
Fráter György	Horvát származású magyar államférfi, esztergomi érsek. Szapolyai János erdélyi vajda (1526-1540 között király) katonája volt, majd belépett a pálos szerzetesrendbe. 1528-tól Szapolyai János diplomatája lett, majd váradi püspök. Részt vett az 1538-as váradi béke előkészítésében. Buda török kézre kerülése (1541) után célja az ország I. Ferdinánd kezében való egyesítése volt (a török kiűzése érdekében). 1551-ben átadta Erdélyt Ferdinánd megbízottainak. A Habsburg-csapatok azonban nem voltak elegendőek az oszmán-török csapatok ellen, ezért a török vezetőkkel tárgyalásba kezdett. A benne emiatt árulót gyanító császári parancsnok meggyilkoltatta.
I. Lipót	Magyar király (1657-1705) és német-római császár. Uralkodását nemzetközileg meghatározták XIV. Lajos katonai törekvései a Rajna mentén, emiatt halogatta sokáig a törökellenes fellépést (pl. a szentgotthárdi győztes csata után megkötötte a hátrányos vasvári békét). A török kiűzésének késlekedése miatt szerveződött a Wesselényi-összeesküvés. Ennek bukása után nyílt abszolutizmussal uralkodott, megemelte az adókat, és erőszkos ellenreformációba kezdett emiatt tört ki a Thököly-felkelés, a melynek sikerét követve kiegyezett a rendekkel). Bécs 1683-as török ostroma után kialakuló nemzetközi szövetség segítségével kiszorította az Oszmán Birodalmat Magyarországról. A közben ismét megerősödő abszolutizmus, ellenreformáció és pusztítások miatt tört ki a Rákóczi-szabadságharc.
I. Szulejmán	Az Oszmán Birodalom szultánja (1520-1566). 1521-ben elfoglalta Nándorfehérvárt, 1526-ban Mohácsnál döntő vereséget mért a magyarokra. 1529-ben sikertelenül ostromolta Bécset. 1541-ben megszállta Budát, és létrehozta a hódoltságot, amelynek területét több hadjáratban bővítette. 1566-ban Szigetvár ostroma közben huny el. Katonai sikerei mellett törvényeiről nevezetes, fejlesztette birodalma gazdaságát és kultúráját.

II. József	Felvilágosult abszolutista magyar király (1780-1790), német-római császár.. Birodalmát rendeletek tömegével igyekezett fejleszteni, működését egyszerűsíteni és ésszerűsíteni. Magyar királlyá nem koronáztatta meg magát, hogy ne kelljen koronázási esküt tennie ("kalapos király"). Magyarországi rendeletei közül a fontosabbak: türelmi rendelet (a vallási türelem megjelenése, az ellenreformáció vége Magyarországon), jobbágyrendelet. Nyelvrendelete (melyben államnyelvvé tette a németet) komoly tiltakozást váltott ki. Uralkodása végén, hogy elkerülje Magyarország kilépését a birodalomból halálos ágyán rendeleteit (három kivételével) visszavonta.
II. Lajos	A Jagelló-családból származó magyar és cseh király (1516-1526). Uralkodása alatt egyre növekvő oszmán-török katonai nyomással kellett szembenéznie, miközben a központi hatalom meggyengült, a királyi bevételek pedig alacsonyok voltak. Nándorfehérvár 1521-es eleste után az ország nyitva állt a török támadások előtt, ráadásul a Habsburg-francia harcok miatt külföldi segítségre sem számíthatott. 1526-ban I. Szulejmán támadásakor felvállalta a csatát Mohácsnál a túlerővel szemben, azonban vereséget szenvedett és elesett.
II. Rákóczi Ferenc	Erdélyi és magyar vezérő fejedelem, a Rákóczi-szabadságharc (1703-1711) vezetője. Magyar főnemesi és erdélyi fejedelmi család sarja. XIV. Lajossal folytatott levelezése miatt I. Lipót letartóztatatta, de sikeresen megszökött és Lengyelországba menekült. Innen hívták be az 1703-ban fellázadó jobbágyok, akik élére állva megindította a Rákóczi-szabadságharcot (1703-1711). A szabadságharcot a spanyol örökösödési háború tette lehetővé, XIV. Lajos kudarcai miatt azonban a szabadságharc nemzetközi helyzete fokozatosan romlott, és a katonai erőviszonyok is a felkelőkkel szemben a Habsburg-csapatok javára tolódtak el. Tovább nehezítette a helyzetet az ország szegénysége, valamint a jobbágyok és a nemesség ellentétei. Mindezek ellenére Rákóczi sokáig sikeresen harcolt. 1704-ben erdélyi, 1705-ban magyar vezérő fejedelemmé választották. 1707 után fokozatosan egyre nehezebb helyzetbe került, végül 1711-ben a szabadságharc vereséget szenvedett. Rákóczi száműzetésben hunyt el (Rodostó, 1735).
III. Károly	Habsburg-házi magyar király (1711-1740) és német-római császár.1711-ben jóváhagyta a Rákóczi-szabadságharcot lezáró szatmári békét. Uralkodásához fűződik a Pragmatica Sanctio (a Habsburg-házon belüli öröklési rend) törvénybe iktatása, A Temesköz (Bánát) felszabadítása, az ország újjáépítése, az üresen maradt országrészek betelepítése. Uralkodása alatt az abszolútizmus és az ellenreformáció enyhe formáját gyakorolta.
Károli Gáspár	16. századi református lelkész, Bibliafordító. Nagykárolyban született, a wittenbergi egyetemen tanult. 1563-tól gönci prédikátor. A Tisza vidékén egyházszervező munkát végzett a reformáció megerősödése érdekében. Elkészítette (társai segítségével) az első teljes magyar nyelvű Bibliát (kiadása: 1590).
Mária Terézia	Habsburg-házi magyar királynő (1740-1780), osztrák főhercegnő. Uralkodása kezdetén az osztrák örökösödési háborúban csak veszteségek árán sikerült a Habsburg-birodalmat megtartania, részben magyar segítséggel. Uralkodása első felében együttműködött a rendekkel, később reformjai érdekében abszolutista módon uralkodott. Reformjai célja elsősorban birodalma megerősítése volt. 1754-ben bevezette a kettős vámrendszert. 1767-ben Urbárium elindította az úrbérrendezés folyamatát, 1777-ben Ratio Educationis című rendelete az állami oktatáspolitikai első megjelenése volt Magyarországon. Utóbbi két rendelete már a felvilágosult abszolútizmus példája Magyarországon.
Pázmány Péter	Magyar jezsuita szerzetes, esztergomi érsek, bíboros, a magyarországi ellenreformáció vezetője a 17. század első felében. Több külföldi egyetemen tanult, majd a grazi egyetem tanított. 1607-től a magyarországi katolikus megújulás érdekében dolgozott Forgách Ferenc esztergomi érsek mellett. 1616-tól esztergomi érsek. Fő célja az ellenreformáció sikere volt. Ennek érdekében papnevelő intézetet (Bécs), egyetemet (Nagyszombat) és több jezsuita iskolát alapított, valamint teológiai írásokat, vitairatokat készített. Írásai (előbbieket mellett) prédikációi a magyar széppróza remekei.
Savoyai Jenő	Francia származású herceg, német-római császári hadvezér. Részt vett (végül fővezérként) Magyarország török alóli felszabadításában, több győzelmet aratott (pl. Zenta, 1697). A spanyol örökösödési háborúban főleg német területeken harcolt. Az 1715-1718 közötti törökellenes háborúban felszabadította a Temesközt (Bánát) és Nándorfehérvárt.
Szapolyai János	Magyar főnemes, erdélyi vajda, majd magyar király (1526-1540). 1514-ben leverte a Dózsa-parasztfelkelést. A mohácsi csatában nem vett részt (elkésett). 1526 novemberétől magyar király. Mivel nem tudta magát megvédeni ellenfele, I. Ferdinánd ellen, I. Szulejmán hűbérese lett. A török segítségével visszaszerezte az ország nagy részét Ferdinándtól, viszont állandósult a zűrzavar. Ezért 1538-ban megkötötte Ferdinánddal a váradi békét. Ebben elfogadta, hogy halála után Ferdinándé lesz országrésze, azonban végrendeletében 1540-ben született fiára hagyta trónját.

Zrínyi Miklós	Horvát származású magyar főúr, horvát bán. A mohácsi csata után I. Ferdinánd pártjára állt. Több győzelmet aratott török csapatok felett. 1566-ban haláláig védte Szigetvárat I. Szulejmán ostromló csapatai ellen.
Zrínyi Miklós (a költő és hadvezér)	Horvát származású magyar főnemes, nagybirtokos, költő, író, politikus, hadvezér, horvát bán a 17. században. Fontosnak tartotta a török kiűzését, ennek érdekében önálló, állandó magyar hadsereg felállítását javasolta. Költői munkáiban a törökellenes küzdelemre igyekezett lelkesíteni (Szigeti veszedelem). Mivel a Habsburgok késlekedtek a török kiűzésével, egyre inkább foglalkoztatta egy független magyar királyság gondolata, és megromlott a kapcsolata az udvarral. 1664-ben seregével mélyen benyomult a török hódoltságba és felégette a török utánpótláshoz nélkülözhetetlen eszéki hidat ("téli hadjárat"). Sikerei ellenére visszarendelték, majd pár hónap múlva vadászbalesetben meghalt.

Kronológia

1514	A Dózsa-parasztháború Magyarországon. A megelőző években a jobbágyok helyzete sokat romlott a földesúri önkény miatt. Az év elején keresztes háborút hirdettek az Oszmán Birodalom ellen, amire sok jobbágy jelentkezett. Mivel ez anyagi veszteséget okozott a nemességnek, egy idő után megtiltották a toborzást. A már összegyűlt csapatok azonban nem mentek haza, hanem a földesurak ellen fordultak. A felkelés a jobbágyok vereségével végződött. A nemesség büntetésképpen örökös jobbágyságra és röghöz kötésre "ítélte" a magyarországi jobbágyságot.
1526	A mohácsi csata. II. Lajos vereséget szenvedett I. Szulejmántól, az Oszmán Birodalom szultánjától. A magyar király is elesett. Magyarország többet nem volt képes ellenállni az oszmán-török túlerőnek.
1541	Budát csellem elfoglalták az oszmán-török csapatok. A "török hódoltság" kezdete.
1552	Nagy oszmán-török hadjárat magyar végvárak ellen. Elesett Temesvár, Szolnok, több nógrádi végvár. Eger azonban sikeresen állt ellen Dobó István vezetésével az ostromnak.
1566	I. Szulejmán utolsó hadjárata. Hosszú, hősi védekezés után elesett a Zrínyi Miklós horvát bán által védett Szigetvár. Szulejmán az ostrom során elhunyt.
1591-1606	A 15 éves háború a Habsburgok és az Oszmán-török Birodalom között. Magyarország felszabadítása nem sikerült, és újabb végvárak estek el (Nagykanizsa, Eger) viszont Oszmán Birodalom korábbi katonai fölénye is érezhetően csökkent.
1664	Zrínyi Miklós (a költő és hadvezér) téli hadjárata, melynek során jelentős sikereket ért el; a szentgotthárdi csata, amelyben Montecuccoli császári tábornok megsemmisítő vereséget mért az oszmán-török hadseregre.
1686	Buda felszabadítása az oszmán-török uralom alól. A vár és a középkorban épült paloták elpusztultak az ostrom során.
1699	Karlócai béke. A Magyarországot az Oszmán-török Birodalom uralma alól felszabadító háború vége. A Temesköz kivételével az egész ország felszabadult. Ugyanakkor a háború sok áldozattal, pusztulással járt.
1703-1711	A Rákóczi-szabadságharc, II. Rákóczi Ferenc vezetésével vívott háború a Habsburg uralkodók ellen. A felkelés fő okai az abszolutizmus és az erőszakos ellenreformáció voltak. A felkelést végigkísérték a nemesség és jobbágyok érdekellentétei. Az egyenlőtlen erőviszonyok miatt a szabadságharc vereséggel végződött, ugyanakkor a felkelést kiváltó okok is jórészt megszűntek, a résztvevők amnesztiát kaptak.
1740-1780	Mária Terézia uralkodása.
1767	Az Urbárium kiadása.
1777	A Ratio Educationis kiadása.
1780-1790	II. József uralkodása.

Topográfia

Bánát	A Bánát (Bánság, Temesköz) a Tisza, a Maros és a Déli Kárpátok közt elterülő történelmi terület. A térség a török hódoltság területéhez tartozott. A 18. században visszahódítása (1718) után nem került polgári közigazgatás alá, hanem Temesi Bánság (németesen Bánát) néven katonai igazgatás alatt állt 1778-ig, területének egy része a határőrvidek része volt. 1849-1860 között ismét elszakították Magyarországtól. A trianoni béke a terület nagy részét Romániának és a Szerb-Horvát-Szlovén királyságnak juttatta.
-------	---

Eger	Magyar város a Bükk déli lábainál. A középkorban püspöki város lett. Legnevezetesebb az 1552-es ostromról, mikor az oszmán-török sereggel szemben sikeresen védte meg a várat a Dobó István által vezetett magyar várórség. 1596-ban azonban a vár elesett az újabb ostromban.
Erdélyi Fejedelemség	A 16. század közepén a középkori Erdélyből, valamint a Magyar Királyság egyes területeiből (Partium) kialakult magyar állam, amely a 17. század végéig létezett. A Habsburg udvarhoz 1606-ig, az Oszmán Birodalomhoz kis megszakításokkal gyakorlatilag végig hűbéri kötelék fűzte. A felszabadító háborúk során Habsburg kézre került.
Győr	Magyar város a Kisalföldön a Rába, a Rábca és a Mosoni-Duna találkozásánál. Már a római kor előtt lakott volt. A középkorban püspöki város lett. A 16-17. században Bécset védő végvár volt. 1594-ben oszmán kézre került, 1598-ban visszafoglalták a császári csapatok.
Gyulafehérvár	Erdélyi település a Maros és az Ompoly találkozásánál. Már az őskortól lakott. A középkortól az erdélyi püspökség és az erdélyi vajda, a 16-17. században az Erdélyi Fejedelemség székhelye.
Határőrvidék	A 18-19. században a Magyar Királyság déli határain húzódó végvidék, mely katonai igazgatás alatt állt. A határőrvidék létrehozásának célja a határoknak az Oszmán Birodalom (esetleges) támadásával szembeni védelme volt. A határőrvidék területét ezredekre osztották, az itt élők kötelessége volt a határ őrzése. A területre döntően szerb lakosságot telepítettek, akik katonai szervezetben éltek. A kiegyezés (1867) után a határőrvidékeket felszámolták. Területüket a trianoni béke elcsatolta Magyarországtól.
Hódoltság	A történelmi Magyarország 16-17. században oszmán-török megszállás alá került része. Az ország középső, alföldi területének nagy része tartozott ide (Dél-Dunántúl, Duna-Tisza köze, a Tiszántúl nyugati része, Temesköz). A terület időben változott, általában növekedett egészen az 1684-1699 és 1715-1718 közötti háborúkig, mikor is a terület teljesen felszabadult a megszállás alól.
Királyi Magyarország	A történelmi Magyarország északi és nyugati része a 16-17. században, amely a magyar királyok (a Habsburg-dinasztia) kezében maradt. Területe a török hódoltság korában többször változott (általában csökkent).
Mohács	Település a Duna partján Baranya megyében. 1526. augusztus 29-én itt győzte le I. Szulejmán II. Lajos magyar királyt ("mohácsi vész").
Nagyszombat	Szlovákiai város Pozsonytól Északkeletre. IV. Béla emelte szabad királyi városi rangra a 13. században. A török hódoltság korában, Esztergom eleste után (1543) ide költözött az esztergomi érsek, és majdnem 300 évig itt is maradt. 1635-ben Pázmány Péter esztergomi érsek itt alapított egyetemet (ma ELTE). 1704-ben itt vesztett csatát II. Rákóczi Ferenc, 1848-ban pedig Guyon Richard (mindketten Habsburg csapatoktól). Nevezetes barokk stílusú templomáról.
Pozsony	Szlovákia fővárosa. A Duna partján, Ausztria és Magyarország határainak közelében fekszik. Már az őskortól lakott. A magyar történelemben fontos határváros. Itt süllyesztette el a támadó német hajókat Búvár Kund (1051). A 15. századtól szabad királyi város. A török hódoltság korában az ország fővárosa, itt őrizték a Szent Koronát, itt tartották a koronázásokat, és több országgyűlés színhelye is volt (a 18. századtól 1848-ig minden országgyűlést itt tartottak). A trianoni békében csatolták el Magyarországtól.
Sárospatak	Észak-magyarországi város Borsod-Abaúj-Zemplén megyében. A 13. századtól városi kiváltságokkal bíró település. A 16. században református kollégium, az ország akkori egyik legfontosabb oktatási intézménye jött létre a városban. A 16-17. században a Dobó és a Rákóczi család is birtokolta. A Rákóczi-szabadságharc során 1708-ban itt tartottak országgyűlést.
Szigetvár	Magyar város Baranya megye nyugati részén. A 16. században végvár. 1566-ban I. Szulejmán vezetett hadjáratot elfoglalására, de a vár csak hosszú ostrom és Szulejmán halála után esett el a vár védőinek Zrínyi Miklós horvát bán által irányított hősies és önfeláldozó védekezése miatt.
Várad	Romániai város a magyar határ közelében, a Sebes-Körös partján. Az Árpád-kortól állt itt vár. I. László óta itt volt a bihari püspökség székhelye. 1538-ban itt kötött békét Szapolyai János és I. Ferdinánd. 1660-ban török kézre került. A 20. század elején fontos kulturális központ volt.

Térképek



